

Emlékezés Gorove Istvánra (1819-1891), a Magyar Tudományos Akadémia levelező és tiszteleti tagjára

Remembering István Gorove (1819-1891), Corresponding and Honorary Member of the Hungarian Academy of Sciences

Gorove István politikus, több miniszteri tárca birtokosa, jogász és közgazdász, a Magyar Tudományos Akadémia levelező és tiszteleti tagja 1819. augusztus 20-án született Pesten. Budapesten hunyt el 1881. május 31-én. A Magyar Tudományos Akadémia 1843. október 7-én választotta én levelező tagjává. Gorove István székfoglaló előadását „A képviseltről. Gattajai Gorove István emlékezete” címmel tartotta 1846. március 9-én. 1867. január 30-án a Magyar Tudományos Akadémia évi rendes közgyűlésén Gorove Istvánt az MTA tiszteleti tagjává választották.

Édesapja Gorove László (1780-1839) a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, édesanyja Rácz-Mária Magdolna volt. Gorove Lászlót, aki fiához hasonlóan bölcsészeti és jogi tanulmányokat folytatott, a Magyar Tudós Társaság (a Magyar Tudományos Akadémia jogelődje) 1835. szeptember 14-én választotta levelező tagjává.

Gorove István elemi iskolába két városban, Szolnokon és Gyöngyösön járt. 1831 és 1833 között az V. és a VI. gimnáziumi osztályt a pesti piaristáknál végezte. Bölcséleti és jogi tanulmányokat a pesti tudományegyetemen folytatott. Kitűnt szorgalmával és a retorikában való jártasságával. Említést érdemel, hogy abban az időben, amikor a politikai körök érdeklődésének középpontjában a szólásszabadság ügye állt, Gorove István lelkesen kiállt a szólásszabadság mellett. Emiatt súlyos konfliktusa támadt egyik tanárával, minek következtében az egyetem elhagyására, tanulmányainak megszakítására kényszerült.

Az 1839-1840. évet a Pozsonyban, a rendi országgyűlésen töltötte. A koronázó városban az országgyűlési ifjúság vezéregyéniségei közé tartozott. Már ekkor megmutatkozott irodalom iránti érdeklődése. Pozsonyban fogalmazta meg, tegyük hozzá, hogy Magyarországon elsőként, a jelentősebb közlekedési eszközöknek az állam részéről nyújtandó jövedelembiztosítása, garanciája nagy jelentőségű eszméjét.

Első nagyobb útját barátja, Tóth Lőrinc (1814-1903) társaságában 1842-1843-ban tette Európa nyugati országaiban. A tanulmányútnak szánt úton behatóan tanulmányozta a nyugat-európai országok politikai és államgazdasági viszonyait. Útja során volt módja az esküdtzékek és a börtönök látogatására is. Részt vett parlamenti üléseken és törvényszéki (bírószéki) tárgyalásokon is.

Útja során számos értékes, hasznos ismeretséget kötött. Megismerkedett John Bowring (1792-1872) híres nyelvészrel és diplomatával (később Sir John Bowring). Bowring 1830-ban publikálta Londonban „Poetry of the Magyars receded by a sketch of the language and literature of Hungary and Transylvania” címmel az első magyar versantológiát angol nyelven. Irodalmi antológiájával Bowring úttörő szerepet játszott a magyar kultúra angliai megismertetésében. E műve főleg német nyelvű fordítások alapján, de magyar források felhasználásával is készült. A Magyar Tudományos Akadémia John Bowringet 1832. március 10-én külföldi tiszteleti tagjává választotta. Bowring Magyarországon mindössze egy alkalommal, 1838-ban járt. Évtizedekkel később, 1866-ban ismét foglalkozott a magyar költészettel. Ebben az évben adta ki Londonban a „Translations from Alexander Petőfi, the Magyar Poet” című kötetet, mely Petőfi Sándor válogatott verseinek, köztük a János vitéznek a fordítását tartalmazta.

Kapcsolatban volt Daniel O’Connell (1775-1847) jogi tanulmányokat folytatott ír politikussal, az ír függetlenségi mozgalom kiemelkedő képviselőjével, akinek tevékenysége Európában és

Európán kívül egyaránt ismert volt a reformok megvalósítására törekvő társadalomkutatók körében. Georg Friedrich List (1789-1846) híres, jogi tanulmányokat is folytató német (amerikai) közgazdással, az 1841-ben publikált „Das nationale System der politischen Ökonomie” című munka, mely angol nyelven is megjelent („The National System of Political Economy”) szerzőjével is kapcsolatban állt. A védővám-politikát a gyenge, sebezhető gazdasággal, főleg iparral rendelkező Magyarország esetében is alkalmazandónak vélte. Ebben egy véleményen volt Kossuth Lajossal. Carl Joseph Anton Mittermaierrel (1787-1867), az Európa-szerte ismert jogtudóssal, egyetemi tanárral és politikussal is megismerkedett. A bonni, majd a heidelbergi egyetem professzora 1848. május 18. és 1849. május 30. között tagja volt a Frankfurter Alkotmányozó Nemzetgyűlésnek is.

Gorove Istvánnak kitűnő kapcsolatai voltak a francia tudományos, irodalmi és politikai élet kiemelkedő képviselőivel is. Kapcsolatban állt a természettudós (fizikus és asztronómus) valamint államférfi François Arago-val (1786-1853) valamint a történétíró, államférfi és három éven át, 1871 és 1874 között a köztársasági elnök funkcióját is betöltő Adolphe Thiers-rel (1797-1877), akit 1864-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagjává választott. S végül megemlítené Gorove István kapcsolata Victor Hugo-val (1802-1885).

Gorove István politikai pályájának első állomása Heves vármegye volt. Ebben a vármegyében aratott sikereket kitűnő szónoklataival. 1843-ban, tehát nem sokkal később átköltözött Temes vármegyei birtokára, ahol igen eredményesen gazdálkodott. Temes vármegyében amellett, hogy felügyelte és igazgatta 1839-ben elhunyt édesapja után örökölt birtokát, nagy szorgalommal mélyedt el a nemzetgazdaságban is, ismereteit a külföldi szakirodalom tanulmányozásával is szélesítve.

Tudományos eredményeire nemcsak megyei szónoklatokban utalt, hanem azokat a különböző hírlapokban megjelent munkáiban is bemutatta. A közmegebecsülésnek örvendő Gorove Istvánt Temes vármegye az 1843-1844. évi pozsonyi országgyűlésre követnek jelölte. Ekkor azonban Temes vármegyében a konzervatív párt győzött, ezért Gorove István nem jutott el Pozsonyba.

Csatlakozott a liberális ellenzékhez és 1846-ban az országos Védegylet igazgatójává választotta az éppen akkor lemondott Kossuth Lajos helyére. Gorove István ekkor Pestre költözött. Az 1848-as pesti országgyűlésre Temes vármegye egyik kerületéből küldték képviselőnek. Tartalmas felszólalásai, beszédei révén nagy tekintélynek örvendett az országgyűlésen. Ennek jele volt az, hogy jegyzőnek is megválasztották. Az országgyűlés 1848. augusztus 3-án tartott ülésén Gorove István terjesztett elő indítványt a Német Szövetséggel (Deutscher Bund), melynek funkcióját a Frankfurt am Main-ban ülésező parlament vette át, kiépítendő szoros kapcsolat létesítése érdekében. Ebben a kezdeményezésben nézetünk szerint szerepet játszott Gorove Istvánnak Carl Joseph Anton Mittermaierrel, a Frankfurter Alkotmányozó Nemzetgyűlés tagjával való személyes kapcsolata.

Részt vett a Kossuth Lajos által kezdeményezett, a debreceni országgyűlés által 1849. április 14-én kimondott, a jelen lévő képviselők által közfelkiáltással („per acclamationem”) elfogadott, a Habsburg-Lotaringiai-ház trónfosztását és Magyarország függetlenségét, szuverenitását deklaráló Függetlenségi Nyilatkozat („A magyar nemzet függetlenségi nyilatkozata”) – melynek szövege április 19-én nyert írásban is rögzített, végleges formát – megszüvegezésében.

Gorove István, bár Batthyány Lajos bukása után Kossuth Lajos politikáját nem helyezte, megjelent Debrecenben és Szegedre is követte a kormányt. Az 1849 augusztusi világsi fegyverletétel után Törökországba, majd Franciaországba, Párizsba menekült. 1852-ben távollétében halálra ítélték, és – in effigie, azaz jelképesen – felakasztották. Csak nyolc évi külföldi tartózkodás, száműzetés után, 1857-ben tért vissza hazájába. Három éven át nem vett,

pontosabban nem vehetett részt a közéletben, a „vita activa”-ban. Visszavonultan élt, figyelme gazdasága, birtoka ügyeinek intézésére összpontosult.

Az 1860. év jelentett Gorove István számára változást. Ebben az esztendőben már többnyire Pesten tartózkodott. Az 1861. évi országgyűlésre Pest-Terézváros küldte képviselőül. Deák Ferenc felirati javaslata mellett 1861. május 23-án tartott beszéde nagy figyelmet keltett. Az 1865. december 10-re összehívott országgyűlésen másodszor is Pest-Terézváros képviselőjeként jelent meg. A Deák-párt törzskarának egyik legtekintélyesebb tagja volt. Mint szónok nem szerepelt ugyan, de tevékeny részt vállalt az előkészítő értekezletek és a fontosabb bizottságok munkájában. Kiemelkedő volt tevékenysége a közös ügyekkel foglalkozó bizottságban.

Andrássy Gyula kormányában 1867. február 20-ától (a kormány megalakulásának napja) 1870 májusáig földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter volt. 1870 áprilisában lett közmunka- és közlekedésügyi miniszter, néhány hétig megtartva a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi tárcát is. A közmunka- és közlekedésügyi miniszteri tárcának birtokosa az Andrássy-kormány lemondásáig (1871. november 14.) volt.

Az Ausztriával való viszonyokban Gorove István következetesen az önállóság szószólója volt, és hivatali területén energikusan támogatta a magyar nyelven történő ügykezelést. A későbbi országgyűléseken Temes megye orczyfalvi kerületének képviselője volt. Miután megszűnt miniszter lenni, a Deák-párt körének nagy tekintéllyel rendelkező, befolyásos elnöke lett. Elkötelezett támogatója volt a Deák-párt és Balközép Párt fúziójának.

A fúziót követően a két pártból 1875. március 1-jén megalakult Szabadelvű Párt Tisza Kálmán (1830-1902) miniszterelnökké történt kinevezésével – Tisza Kálmán 1875. október 20-án lett miniszterelnök – ismét őt választotta elnökéül. Ezt a fontos közjogi tisztséget haláláig töltötte be. Utóda az elnöki székből Vizsolyi Gusztáv (1822-1889), Tolna vármegyei képviselő lett.

Gorove István alapító tagja volt a Magyar Gazdasági Egyesületnek. 1843-tól kezdve aktív szerepet vállalt a közgazdasági vitákban. Az 1848. évi tisztújításkor és az 1864. február 3-án újrászerveződő közgyűlésen választmányi taggá választották. Említést érdemel, hogy Gorove István elnöklete alatt tartották meg Pesten 1868-ban az első országos gazdakongresszust.

A Kiegyezést követően, az Andrássy Gyula vezette kormány lemondása után az uralkodó Gorove Istvánnak a valóságos belső titkos tanácsos címet adományozta.

A hazai iparnak szintén lelkes pártolója volt. Kiemelést érdemel az, hogy Gorove István már a forradalom és szabadságharc előtt is elkötelezett tagja volt a reformkorban létező iparegyesületnek. Később, a neoabszolutizmus éveiben is egyike volt azoknak a politikusoknak, akik Eötvös József (1813-1871) elnöksége alatt az országos magyar iparegyesület létesítését támogatták.

Gorove István a Magyar Tudományos Akadémiánál az édesapja, Gorove László által létesített Gorove-alapítvány tőkét saját vagyonából egészítette ki. Ilyen módon vált lehetővé, hogy a Magyar Tudományos Akadémia évenként száz aranyból álló pályadíjjal jutalmazza az arra érdemes tudományos munkák szerzőit.

Gorove István főbb munkái

Nemzetiség. Pest, 1842.; Nyugot. Utazás külföldön. I.–II. kötet, Pest, 1844.; A képviselőtről. Gattajai Gorove István emlékezete. (székfoglaló előadás). Athenaeum 1882. és Javaslat a magyar új vámtarifa tárgyában. Pest, 1847.

Felhasznált irodalom

György E.: Emlékbeszéd Gorove István t. tagról. Budapest, 1882.; Gorove István emlékezete. Budapest, 1882.; Dobó L.: Gorove István emlékezete. Temesvár, 1886.; Zsoldos J.: Petőfi és Gorove „Nyugat”-ja. Filológiai Közlemények 1964. és Perczel M.: Naplóm az emigrációból. 1. köt. (szerkesztette: Závodszy G.). Budapest, 1977.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu